УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД СТАТТІ В НІМЕЦЬКОМУ ЖУРНАЛІ ЩОДО БАГАТОРІЧНОЇ УКРАЇНСЬКО-ШВЕЙЦАРСЬКОЇ СПІВПРАЦІ ІЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ

Як ми уже повідомляли, нещодавно у популярному німецькому журналі ("NATIONALPARK" 3/2023), відомий швейцарський вчений доктор Маріо Броджі, опублікував статтю про багаторічну українсько-швейцарську співпрацю із збереження Світової спадщини європейських букових пралісів.

А цими днями, Маріо Броджі переслав мені, здійснений ним особисто, український переклад з німецької мови, цієї прекрасної публікації.

Я щиро вдячний Маріо, за цей подарунок-сюрприз та багаторічну дружбу й співпрацю.

Публікуючи цей матеріали, буду радий, якщо він комусь буде цікавим.

Люди та історія

Федір Гамор .

На портреті

ОХОРОНЕЦЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СПАДЩИНИ БУКОВИХ ЛІСІВ

Букові праліси - найважливіша лісова формація в Європі. Десятиліттями праліси за залізною завісою були важкодоступними для нас, західних людей, і тому маловідомими. Наприклад, у цюріхському лісі Зіль, близько 1 000 гектарів букового лісу колись мали бути виведені з лісогосподарського використання і перетворені на цільову дику природу. Але в той час ми не знали, як виглядав буковий праліс, бо на заході його просто не залишилося. Після розпаду

Радянського Союзу двері на схід відчинилися, і ми дізналися, що на Закарпатті, в Україні, є букові праліси. все ще існували б великі букові праліси.

Карпатський біосферний заповідник

У 1992 році на крайньому південному заході України, на Закарпатті було створено біосферний заповідник ЮНЕСКО, площею 58 000 гектарів, 80 відсотків з яких вкриті лісом. Майже третину заповідника складають 16 500

гектарів пралісів в основній зоні, де заборонено будь-яке господарське використання, включаючи територію Уголька-Широкий Луг, 11 860 га, найбільший суцільний буковий праліс у Європі.

Охорона тут набагато суворіша, ніж в українських національних парках, де також розташовані гірськолижні курорти. Адміністративний штаб заповідника знаходиться в невеликому містечку Рахів, розташованому на березі річки Тиса

на схилах лісових Карпат. Неподалік знаходиться точка, яку геодезисти тодішньої Австро-Угорської імперії, обладнавши пам'ятником, визначили центром Європи. Це і зараз Центральна Європа, але до Уралу ще далеко.

Міцність і витривалість

Ім'я Федора Гамора згадують щонайпізніше зараз. Він очолював біосферний заповідник протягом десятиліть. Гамор народився 28 березня 1951 року в

Рахівському районі в селянській родині. Він розпочав свою кар'єру в державному лісогосподарському підприємстві, а потім вступив на

біологічний факультет Ужгородського університету, який він закінчив у 1974 році.

Окрім роботи у великому аграрному бізнесі, він здобув ступінь доктора біологічних наук у 1990 році та обійняв посаду директора біосферного заповідника у 1987 році. Крок за кроком йому вдалося розширити територію заповідника та збільшити штат - до 350 співробітників!

Після здобуття незалежності у 1991 році Україна переживала важкі часи. Кордони деякий час залишалися герметично закритими. Поблизу кордону зі Словаччиною дорога зі Львова до Ужгорода, столиці Закарпаття, суворо контролювалася, а кожна машина реєструвалася в реєстрі.

Колективізоване сільське господарство розпалося, як і промислові

підприємства; численні будинки відпочинку для гостей з колишнього

Радянського Союзу стали непридатними для використання. У ці майже беззаконні часи необхідно було відбивати зазіхання на ліс, що вимагало наполегливості і, перш за все, мужності. Федір Гамор домігся введення мораторію на суцільні рубки в українських лісах

Він здобув визнання як професор і член Екологічної академії наук, автор численних наукових праць і періодичного видання про праліси.

Цінні дослідження пралісів

Навички Федора Гамора як нетворкера* також проявилися у налагодженні міжнародних зв'язків. Я познайомився з ним 4 вересня 1996 року під час оцінювання Карпатського біосферного заповідника на отримання Європейського диплому Ради Європи.

Він об'їхав зі мною вісім територіальних одиниць заповідника і представив його природні та культурні цінності, такі як вражаюча пастушача культура гуцулів. Заповідник отримав європейське визнання майже одночасно зі вступом України до Ради Європи і був, так би мовити, "сріблом природи".

Деякі східноєвропейські країни мають довгі серії спостережень у своїх польових дослідженнях, які є надзвичайно цінними для моніторингу. У 1999 році мені вдалося підписати угоду про співпрацю з біосферним заповідником та Швейцарським федеральним інститутом лісових, снігових і ландшафтних досліджень (WSL). Разом ми присвятили себе дослідженню пралісів, яке продовжується і сьогодні.

Так ми дізналися, що буки можуть жити до 500 років. Ми, західні люди, хотіли насамперед знати, що робить природа, коли ми нічого не робимо.

Кульмінацією нашої спільної роботи стала публікація путівника по Карпатському біосферному заповіднику німецькою та українською мовами. Цей путівник можна знайти на сайті за адресою: waldwissen.net за ключовим словом Urwälder.

У 2003 році ми організували конференцію в Мукачевому на Закарпатті, присвячену пралісам у бореальній зоні Європи.

Приблизно 200 учасників з 26 країн світу, це був логістичний виклик, адже багато хто з них вперше відвідав праліси. У постійному контакті з Федором нам доводилося долати мовні бар'єри. Я не розмовляв ні російською, ні українською, Федір не знав англійської.

Спілкування відбувалося за допомогою жестів та міміки. Для того, щоб краще розуміти один одного, ми домовилися протягом року "підтягнути" свої мовні навички - він вивчити англійську, а я - російську в достатньому обсязі. Я докладав зусиль, слухаючи компакт-диски під час автомобільних подорожей. У мене залишилося кілька німецьких запозичень в російській мові, таких як "ландшафт", "бункер" або "шранке". Хоча я міг дещо зрозуміти, цього було недостатньо, щоб ми могли вільно спілкуватися узгодженими мовами.

Тим не менш, ми дуже добре ладнали як друзі протягом багатьох років.

Окраса: Всесвітня спадщина ЮНЕСКО Бухенвальд

У 2007 році Федір Гамор отримав найвище досягнення своєї роботи - визнання його букових пралісів об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Пізніше цей статус було поширено на кілька країн, у тому числі, як відомо, на Німеччину. У цьому йому допомогла мережа міжнародних експертів, таких як Іван Волощук, словак, відповідальний за національні парки в цій країні, який сам є уродженцем Рахівщини. П'єр Ібіш також співпрацював зі своєю командою з Університету прикладних наук Еберсвальде і допомагав з планами управління; Ганнес Кнапп, тодішній директор Академії охорони природи на острові Вільм, також проводив кампанію за об'єкт Всесвітньої спадщини.

Ім'я Федора Гамора залишиться нерозривно пов'язаним зі збереженням букових пралісів.

Премія Євронатури 2022 року, яку йому вручили на острові Майнау, завершує цю успішну справу його життя.

■

МАРІО Ф. БРОДЖІ - інженер-лісівник, очолював Швейцарський

федеральний інститут лісових, снігових та ландшафтних

досліджень (WSL) з 1997 по 2004 рік.

"Своєрідне враження від безкраїх лісів лісових Карпат у їхній природності та спокої, що оживляється лише дзюрчанням гірських потоків та вітром [...], залишається незабутнім" (К. Рот, 1932).

NATIONALPARK 3/2023

Переклад з німецької на українську мову здійснив Маріо Броджі

*нетворкер – це англійське слово «networker» використовується і трактується в інтернеті як людина високої моральної і емоціональної самоорганізації, яка формує ділові контакти через неофіційні соціальні зв’язки та ніколи не втрачає друзів.

Гамор Ф.Д., заступник директора Карпатського біосферного заповідника, професор

22.10.2023

Nationalpark

Wo Mensch und Wildnis sich begegnen

Nationalpark
Deutschland: 7,90 EUR | Österreich: 8,90 EUR | Schweiz: 10,00 CF | Nr. 201 [3/2023] | www.nationalparkzeitschrift.de

ZEITENWENDE IM NATURSCHUTZ

Wie der Artenschutz unter die Räder kommt

Das Kärntner Lesachtal

Waldschützer Fedir Hamor

Heimische Wespen

Nationalparke Das Naturerbe bewahren
Karl-Oskar Koenigs-Stiftung-Nationalparke
oekom

4 194302 607909 03

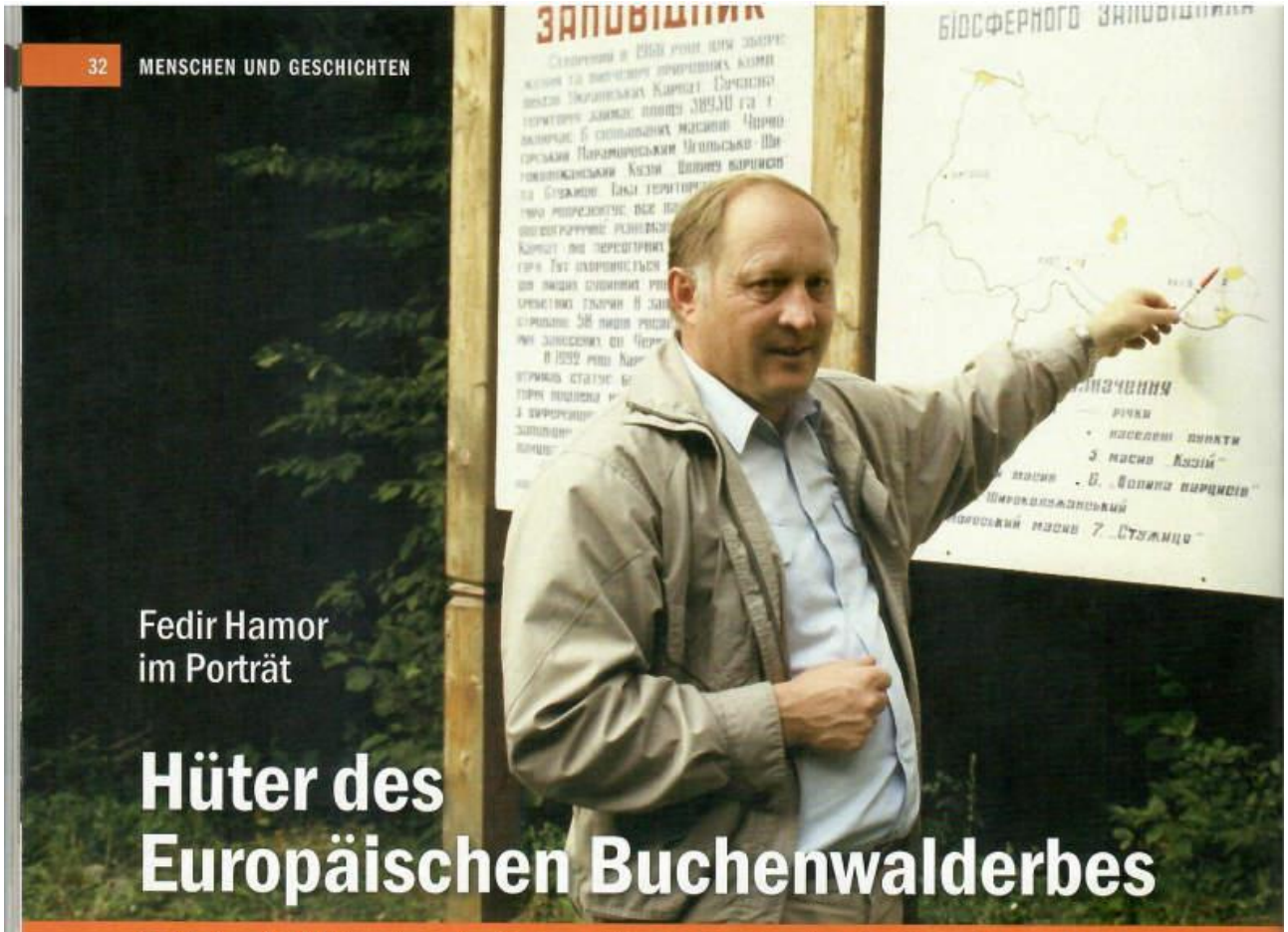

Fedir Hamor im Porträt

Hüter des Europäischen Buchenwalderbes

Der Erhalt von 2.000 Hektar ukrainischen Buchenurwäldern ist untrennbar mit dem langjährigen Wirken von Fedir Hamor verbunden. Er sicherte dieses bedeutsame europäische Naturerbe in den ukrainischen Waldkarpaten – was schließlich zum UNESCO-Welterbe führte. VON MARIO F. BROGGI

Die Buchenwälder sind die wichtigste Waldformation Europas. Dabei waren die Wälder hinter dem Eisernen Vorhang für uns Westler jahrzehntelang kaum zugänglich und darum wenig bekannt. So sollten einst im Zürcher Sihlwald rund 1.000 Hektar Buchenwald aus der forstlichen Nutzung entlassen und in Zielwildnis überführt werden. Nur wussten wir damals nicht, wie ein Buchenurwald aussieht, da es im Westen schlicht keinen mehr gab. Nach dem Zusammenbruch der Sowjetunion ging die Tür Richtung Osten auf und wir erfuhren, dass es im ukrainischen Transkarpatien noch ausgedehnte ursprüngliche Buchenwälder gäbe.

Biosphärenreservat Transkarpatien

1992 wurde im äußersten Südwesten der Ukraine das UNESCO-Biosphärenreservat Transkarpatien ausgewiesen – 58.000 Hektar, davon 80 Prozent bewaldet. Ein knappes Drittel des Reservats besteht in der Kernzone aus 16.500 Hektar Urwäldern, in denen jegliche wirtschaftliche Nutzung zu unterbleiben hat, darunter mit dem Gebiet Uholka-Schyrokyi Luh, 11.860 Hektar, der größte zusammenhängende Buchenurwald Europas. Der Schutz ist wesentlich strenger als in den ukrainischen Nationalparken, in denen sich auch Skiorte befinden. Der Verwaltungssitz des Reservats befindet sich im Städtchen Rachiw, am Ufer der Theiss in die Hänge der Waldkarpaten eingebettet. Nahebei ist der Punkt, den die Geometer des damaligen Kaiserreichs Österreich-Ungarn mit einem Denkmal ausgestattet als Mittelpunkt Europas eruierten. Hier ist also immer noch Zentraleuropa, bis zum Ural ist es weit.

Zähigkeit und Ausdauer

Spätestens jetzt ist der Name Fedir Hamor fällig. Er war jahrzehntelang der Leiter des Biosphärenreservats. Hamor wurde am 28. März 1951 im Rachiw-Distrikt mit bäuerlicher Abstammung geboren. Er begann seine Laufbahn in einem staatlichen Forstunternehmen, bevor er in die biologische

(Foto: Mario F. Broggi)

Fakultät der Universität Ushgorod wechselte, wo er 1974 sein Studium abschloss. Neben seiner Mitarbeit in einem landwirtschaftlichen Großbetrieb promovierte er 1980 in Biologie und übernahm 1987 den Posten des Direktors des Biosphärenreservats. Schrittweise gelang es ihm, das Schutzgebiet zu erweitern und das Personal auszubauen – auf bis zu 350 Mitarbeiter!

Nach der Unabhängigkeit der Ukraine 1991 erlebte er schwierige Zeiten. Die Grenzen blieben noch einige Zeit hermetisch abgeriegelt. Grenznah zur Slowakei wurde die Strecke von Lwiw / Lemberg nach Ushgorod, dem Hauptort von Transkarpatien, streng kontrolliert, jedes passierende Auto in einer Kladde registriert. Die kollektivierte Landwirtschaft brach zusammen, ebenso die Industriebetriebe; zahlreiche Ferienheime für Gäste aus der einstigen Sowjetunion fielen brach. In dieser fast gesetzlosen Zeit galt es, Übergriffe auf den Wald abzuwehren, was Zähigkeit und vor allem Mut erforderte. So gelang es Fedir Hamor, ein Moratorium gegen den Kahlschlag in den ukrainischen Karpaten zu erreichen. Anerkennung fand er als Professor und Mitglied der Ökologischen Akademie der Wissenschaften und als Autor zahlreicher wissenschaftlicher Werke und eines Periodikums über Urwälder.

Wertvolle Urwaldforschung

Fedir Hamors Fähigkeiten als Netzwerker bewährten sich auch mit der Knüpfung von internationalen Beziehungen. Ich lernte ihn am 4. September 1996 bei der Begutachtung des Biosphärenreservats Transkarpatien für das Europadiplom des Europarats kennen. Er bereiste mit mir seine acht Gebietseinheiten und präsentierte mir die dortigen Natur- und Kulturwerte, so die beeindruckende Hirtenkultur der Huzulen. Das Reservat erhielt die europäische Anerkennung fast gleichzeitig mit dem Beitritt der Ukraine in den Europarat und bildete quasi das Tafelsilber der Natur. Die osteuropäischen Staaten besitzen in ihren Feldforschungen teils lange Beobachtungsreihen, die für ein Monitoring äußerst wertvoll sind. 1999 konnte ich mit dem Biosphärenreservat einen Kooperationsvertrag mit der Eidgenössischen Forschungsanstalt für Wald, Schnee und Landschaft (WSL) abschließen. Zusammen verschrieben wir uns der Urwaldforschung, die heute noch gemeinsam betrieben wird. Auf diesem Weg erfuhren wir, dass Buchen bis zu 500 Jahre alt werden können. Wir Westler wollten vor allem wissen, was die Natur tut, wenn wir nichts tun.

Der Höhepunkt unseres gemeinsamen Wirkens war die Herausgabe eines Naturführers für das Karpaten-Biosphärenreservat in deutscher und ukrainischer Sprache. Dieser Naturführer ist auf waldwissen.net unter dem Stichwort Urwälder abrufbar. 2003 organisierten wir in Mukachevo in Transkarpatien eine Konferenz über die Urwälder in der borealen Zone Europas. Mit rund 200 Teilnehmenden aus 26 Staaten war dies eine logistische Herausforderung, wobei viele Teilnehmer erstmals einen Urwald besuchten. Im steten Kontakt mit Fedir hatten wir Sprachbarrieren zu überwinden. Ich sprach kein Russisch oder Ukrainisch, Fedir kein Englisch. Mit Gestik und Mimik erfolgte der Austausch. Wir vereinbarten, um uns besser verständlich zu machen, innerhalb Jahresfrist sprachlich „aufzurüsten" – er Englisch und ich ausreichend Russisch zu lernen. Ich gab mir Mühe mit dem Hören von CDs während Autofahrten. Geblieben sind mir einige deutsche Leihwörter im Russischen wie Landschaft, Bunker oder Schranke. Zwar wurde es mir möglich, einiges zu verstehen, für einen fließenden verbalen Austausch in den vereinbarten Sprachen reichte es bei uns beiden nicht. Dennoch verstanden wir uns freundschaftlich über all die Jahre sehr gut.

Die Krönung: UNESCO-Welterbe Buchenwald

Die Krönung seines Wirkens erlebte Fedir Hamor im Jahre 2007 mit der Anerkennung seiner Buchenurwälder als UNESCO-Welterbe. Dieses wurde später auf mehrere Länder ausgedehnt, bekanntlich auch Deutschland. Dabei war ihm ein Netzwerk internationaler Experten behilflich, so Ivan Voloscuk, der slowakische Zuständige für die dortigen Nationalparke und selbst aus der Rachiw-Gegend stammend. Ebenso kooperierte Pierre Ibisch mit seinem Team der Hochschule Eberswalde und war mit Managementplänen behilflich; auch Hannes Knapp, damals Direktor der Naturschutzakademie auf der Insel Vilm, setzte sich für das Welterbe ein. Fedir Hamors Name wird untrennbar mit dem Erhalt der Buchenurwälder verbunden bleiben. Der Euronatur-Preis des Jahres 2022, der ihm auf der Insel Mainau verliehen wurde, rundet dieses erfolgreiche Lebenswerk ab. ■

MARIO F. BROGGI ist Forstingenieur und leitete von 1997 bis 2004 die Eidgenössische Forschungsanstalt für Wald, Schnee und Landschaft (WSL).

„Der eigenartige Eindruck der gewaltigen Wälder der Waldkarpaten in ihrer Natürlichkeit und Ruhe, nur belebt durch das Rauschen der Bergbäche und des Windes [...], bleibt unvergesslich, (C. Roth, 1932)."